

Weg naar de vrijheid

Weg naar de vrijheid

Roland Smulders

Schrijver: Roland Smulders
Coverontwerp: Roland Smulders
ISBN: 9789402187427
© 2019 Roland Smulders

Hoofdstuk 1

Vrijheid was een drug die de zintuigen prikkelde en het verstand verdoofde. Kwaadaardig was het. Vrijheid bood de belofte van troost, hoewel die troost niet altijd goed was voor een mens. Ik kon erover meepraten. De voorgespiegelde vrijheid bleek bij nadere beschouwing niets anders dan een illusie, zelfbedrog met de gevolgen waarvan ik moest leren leven. De vrijheid was de reden waarom ik daar in mijn geparkeerde auto zat.

Roerloos liet ik de omgeving op me inwerken. Bijzonder kon ik het allemaal niet noemen. De praktijk van doctorandus Mol, psycholoog, bleek een doodgewoon rijtjeshuis te zijn. Voor het geld hoefde je kennelijk geen psycholoog te worden. Er stonden twee kabouters met elkaar te smoezen in de voortuin. De aanblik deed me even weifelen of ik toch niet beter door kon rijden. Ik had nog geen ervaring met wat een psycholoog allemaal uitspookte om patiënten beter te maken, alleen bij kabouters in de tuin trok ik toch liever de grens.

Na een laatste aarzeling opende ik het portier. Vooral niet opvallen. Er stond vast iemand achter de vitrage van een van de ramen te kijken wat voor een rare snuiter Mol deze keer weer over de vloer kreeg. Ik stapte uit en drukte, terwijl ik naar het huis van de psycholoog liep, op de afstandsbediening. Zonder om te kijken wist ik dat de auto antwoordde met knipperende lichten. Zoiets moesten mensen ook hebben. Een simpel knopje om op te drukken op het moment dat de boel uit de hand dreigde te lopen. Resetten heette dat. En de afstandsbediening lag veilig bij deskundigen zoals Mol. Het was natuurlijk niet de bedoeling dat iedereen zelf met de eigen instellingen begon te rommelen.

‘We zullen eens kijken wat er met je aan de hand is’, zei de huisarts, toen ik hem vertelde dat ik me al enige tijd onrustig voelde. En nee, nader specificeren kon ik het gevoel niet. Het was vaag, onbestemd en bijzonder onaangenaam. Herkende hij het gevoel dat je de rust niet kon vinden om een televisieprogramma af te kijken? De behoefte om steeds maar weer overeind te komen en als een getergde leeuw heen en weer te lopen?

Met tegenzin doorstond ik alle onderzoeken die de huisarts uitvoerde. Ik wist dat hij met een afkeurende blik naar mijn uitgezakte lichaam keek. Normaal gesproken was ik al niet echt knap, maar gestript tot op mijn onderbroek leek ik helemaal een rampgebied.

‘Kleed je maar weer aan’, zei de huisarts eindelijk. Hij wendde zich af en begon demonstratief zijn handen te wassen.

‘Wat heb ik?’, vroeg ik tijdens het dichtknopen van mijn overhemd.

‘Het lijkt me beter dat je met een psycholoog gaat praten’, zei de huisarts.

Met een psycholoog praten? Dat leek me echt een slecht idee. Je wist nooit wat zo iemand tevoorschijn peuterde. Er viel te veel te ontdekken. Grote en kleine geheimen die ik liever voor mezelf hield. Kon de huisarts niet een van die middelen voorschrijven waarmee iedereen zo wegliep? Het was toch niet nodig meteen naar een psycholoog te rennen als je een onrustig gevoel had.

‘Je ziet er gespannen uit’, zei de huisarts. ‘En je bloeddruk is aan de hoge kant. Als ik doorga met zoeken, dan vind ik waarschijnlijk nog wel meer symptomen van een naderende crisis. Ik kan natuurlijk voor al die symptomen pillen voorschrijven. Persoonlijk lijkt het me eerlijk gezegd verstandiger de onderliggende oorzaak aan te pakken.’

Ik kon de logica van die redenering niet ontkennen. Gehoorzaam nam ik het briefje aan met daarop het adres van een volgens de huisarts uiterst bekwame psycholoog. De huisarts zou het consult vermelden in mijn patiëntendossier, wist ik. Bij ieder volgend bezoek zou het voortaan ter sprake komen. Ik kon niet doen alsof er geen vuiltje aan de lucht was. Er zat niets anders op dan het advies van de huisarts op te volgen.

‘Je zult zien dat het best meevalt’, zei de huisarts bij het afscheid. ‘Het is niets om je voor te schamen. Er zijn veel mensen die op een bepaald moment naar een psycholoog gaan om de zaken weer op een rijtje te krijgen.’

Ik betwijfelde of het in mijn geval ook zou meevallen, sommige dingen lieten zich nu eenmaal niet zomaar ongedaan maken. Het lukte me een weerwoord in te slikken. De huisarts zou het waarschijnlijk toch niet begrijpen.

‘Behandeling uitsluitend op afspraak’, stond op een beschaafd bordje naast de deurbel. ‘Voor de praktijk tweemaal bellen.’

Gehoorzaam drukte ik tweemaal op het knopje van de bel.

Wachten.

Er klonk gestommel op de trap. Een lange man met warrige, grijze haren opende de deur en keek me met een indringende blik aan.

‘Ik heb een afspraak’, zei ik ongemakkelijk.

‘Hans?’

‘Hans Franken, ja.’

‘Je bent vroeg.’

Dat was ik meestal als ik een afspraak had, legde ik hem uit. Als kind had ik geleerd, dat het onfatsoenlijk was mensen te laten wachten.

Mol hield de deur verder open en maakte met een hoofdbeweging duidelijk dat ik de trap moest nemen. ‘Tweede verdieping’, bromde hij. ‘Ik vind het zelf ook een gedoe voortdurend op en neer te rennen. Hier beneden is jammer genoeg geen ruimte.’

‘Het is geen ramp’, zei ik. Zoals het naar mijn gevoel hoorde, wachtte ik in de krappe hal tot Mol me voorging.

‘Ben je ooit eerder bij een psycholoog geweest?’

‘Nee, dit is de eerste keer.’ Mol droeg witte tennissokken. Ik probeerde er niet op te letten, terwijl ik achter hem de trap opliep. Het maakte de aanblik alleen nog stuitender. Iemand moest Mol vertellen dat er grenzen waren aan wat sociaal nog door de beugel kon. Iedereen wist toch wel dat witte tennissokken aantrekken een probaat middel was tegen elke vorm van toenadering.

‘Zenuwachtig?’

‘Een beetje’, gaf ik toe.

‘Je hoeft niet zenuwachtig te zijn.’

‘Toch ben ik het.’ Mol had gemakkelijk praten. Het was niet zijn leven dat op het punt stond ontmaskerd te worden. Hij kon zich comfortabel verschuilen achter zijn professionele pantser en wachten tot ik een steek liet vallen.

‘Ik geef er de voorkeur aan op een informele manier met patiënten te praten. Vind je dat vervelend?’

‘Nee, op die manier praat ik zelf ook het liefst.’

Mol dirigeerde me naar een leunstoel die zijn beste tijd had gehad. Zelf koos hij voor een bureaustoel op wieltjes waarop zijn schrijfblok al lag te wachten. Geïnteresseerd keek ik naar een afbeelding van een groep sprintende wielrenners die bijna de hele wand vulde. Ze leken zo levensecht, dat ik even de neiging kreeg opzij te duiken. Het was duidelijk waarvoor het hart van Mol klopte. Terwijl hij dag in dag uit luisterde naar de geheimen die zijn cliënten hem toevertrouwden, vocht hij in gedachten mee voor de overwinning. Wat kon het hem

schelen dat de mensen die hem bezochten met geestelijke nood kampten. Hij werd ook alleen psycholoog om zijn ouders een plezier te doen. Zelf was hij liever beroepsrenner geworden. Witte sokken aantrekken was voor hem een manier zich toch met zijn helden verbonden te voelen.

We zaten een beetje schuin tegenover elkaar. De rolverdeling was van meet af aan duidelijk. Mol en ik waren daar niet om als goede vrienden over de tegenvallende zomer te praten.

‘Wat is je probleem?’, vroeg Mol op de man af.

‘Ik voel me de laatste tijd onrustig’, antwoordde ik. ‘Mijn huisarts wil geen kalmerend middel voorschrijven.’

‘Dat zijn twee problemen. Wat vind je het vervelendst?’

Overvraagd trok ik mijn schouders op.

‘Ben je geholpen met een doos pillen? Ik kan met je huisarts bellen. Dan kun je ze vanmiddag nog ophalen bij de apotheek. Je wordt er natuurlijk niet gelukkig van, dat geef ik je op een briefje. Sommige mensen vinden dat geen probleem. Je raakt er zo afgevlakt door, dat je het toch niet meer in de gaten hebt. Zeg maar wat je wilt.’

‘Me weer beter voelen’, zei ik zwak.

‘Dan moet je geen pillen gaan slikken. Die troep is bedoeld om een crisis te voorkomen, niet om je beter van te gaan voelen.’

Zoiets had ik van de huisarts ook begrepen. Geen pillen dus. Kon Mol me vertellen op welke manier het dan wel ging lukken?

‘Met veel praten, ben ik bang’, glimlachte Mol. ‘Begin er eens mee me te vertellen over dat onrustige leven van je.’

‘Ik weet niet waar ik moet beginnen’, zei ik hulpeloos. ‘Alles hangt op een of andere manier met elkaar samen. Dat maakt het allemaal zo ongrijpbaar.’

‘Dan maakt het ook niet uit.’ Mol opende zijn schrijfblok en leunde achterover in zijn stoel. ‘Start gewoon, zou ik zeggen.’

In mijn geheugen zocht ik naar een geschikt punt om af te trappen. Het was een lang verhaal, waarschuwde ik. Niet dat Mol dacht er met een kwartiertje vanaf te zijn.

‘We hebben de tijd’, antwoordde Mol. ‘Je bent vandaag toch mijn enige cliënt.’

‘Ik kwam iemand tegen’, zei ik met enige schaamte. ‘Als het toch niets uitmaakt, dan kan ik wel op dat punt van mijn leven beginnen.’

Hoofdstuk 2

“Die dag had ik doorgebracht in een bedompt zaaltje onder het hopeloos gedateerde restaurant van een horecagelegenheid die zich volkomen ongepast Hotel De Toekomst noemde. Een idee van mijn werkgever, niet van mezelf. De stoelen in het zaaltje zagen er op het eerste gezicht dan wel redelijk comfortabel uit, ze gaven me echter al vrij snel het onaangename gevoel dat mijn zitvlak op het punt stond af te sterven. Het hoorde allemaal bij de kwelling die bijscholing heette. Met gestaag afnemende interesse deed ik alsof het me echt wat kon schelen op welke manier medewerkers van de buitendienst voor hun bedrijf op de beste manier contracten uit het vuur konden slepen. Ik wilde het helemaal niet weten. Voor zover ik wist, maakte het voor mij ook geen enkel verschil het te weten. Opslag of promotie leverde die kennis beslist niet op. Mijn taak was het alleen zulke contracten netjes op te bergen en ze in voorkomende gevallen weer op te graven. Wie tekende, hoefde er niet op te rekenen dat het bedrijf waar ik werkte die vergissing nog ooit vergat.

De zich eindeloos voortslappende ochtendsessie vond ik vervelend, maar het beschamendst vond ik nog het rollenspel waaraan ik na de lunch moest deelnemen. Ik kreeg de rol van verkoper en blunderde me door een gesprek met een onwillige klant. De vertoning werd op een bepaald moment zo beschamend, dat ik de toekijkende collega's verbijsterd met hun ogen zag rollen. Het was niet moeilijk om te raden wat ze dachten. Hoe was het mogelijk dat iemand ooit op het onzalige idee kwam aan mij een arbeidscontract voor onbepaalde tijd aan te bieden? Dan moest je toch helemaal van de pot zijn gerukt.

‘Probeer je eerst wat meer te verplaatsen in de situatie van je gesprekspartner’, zei de ingehuurde cursusleider. ‘Begin niet meteen met het verkopen van je product of dienst. Stel je voor op welke manier je de klant een oplossing kunt aanreiken voor zijn probleem.’

‘Het is helemaal niet mijn werk om met klanten te praten’, verdedigde ik mezelf. ‘Er is geen enkele reden me in hun situatie te verplaatsen.’

‘Wat is dan wel je werk?’

‘Ik houd het archief bij.’

Volgens de cursusleider was het ook in dat geval handig om me een voorstelling te kunnen maken van wat de collega's in de buitendienst deden. Ik veinsde maar dat ik hem geloofde. Voorzichtigheid was geboden. Er ging vast en zeker een verslag van de training naar de opdrachtgevers en dus ook naar mijn chef. Het kon voor mijn loopbaan bij het bedrijf nooit kwaad mezelf te presenteren als iemand die bereid was zich verder te ontwikkelen.

Om vijf uur vond de cursusleider het eindelijk genoeg. Samen met de andere murw gebeukte slachtoffers haastte ik me naar het daglicht en de frisse lucht. Voorlopig was ik er weer vanaf. Zo ruim was het scholingsbudget voor medewerkers ook niet bij het bedrijf waar ik werkte.

Voor mij bespraken enkele collega's lachend het strijdplan voor de rest van de avond. Moeder de vrouw amuseerde zich maar fijn alleen. Ze hadden voor de zekerheid thuis al aangekondigd dat het die dag laat kon worden. Vooruitdenken noemde je dat. Ik liet me onopvallend terugzakken om te voorkomen dat ze me in de gaten kregen. Na een hele dag opgesloten te hebben gezeten, wilde ik alleen nog maar naar huis. Als mijn collega's er een gezellige avond van wilden maken, dan deden ze dat maar zonder mij.

In de hal posteerden de collega's zich tot mijn grote frustratie direct voor de luchtsluis van de uitgang. Die pech moest ik weer hebben. Ze hadden duidelijk de intentie om van de avond een bedrijfsgebeuren te maken. Niets was zo bevorderlijk voor de werksfeer als lekker de teugels laten vieren in een of andere smoezelige tent, waar schaars geklede vrouwen hun best deden de aanwezige mannen op te hitsen.

Haastig vluchtte ik het restaurant in en zocht naar een tafel waar ik, veilig uit het zicht van de collega's, kon wachten tot de lucht opklaarde. Als de verhalen die ik in de kantine hoorde ook slechts voor de helft op waarheid berustten, dan had ik er geen enkele behoefte aan op die manier de geschiedenis in te gaan.

'Breng me maar een kop koffie', zei ik tegen de serveerster, toen die ongevraagd verscheen met de menukaart. 'Met de rest wacht ik nog even.'

'Een afspraak?', vroeg de serveerster.

'Dat weet ik nog niet.'

De serveerster scheen het de normaalste zaak van de wereld te vinden. En vanuit haar perspectief was het dat waarschijnlijk ook. Ik was natuurlijk niet de eerste die het tweederangs hotel gebruikte als

ontmoetingsplaats. Zeker niet sinds iedereen beschikte over onbeperkte toegang tot een van de hunkerplatforms van de sociale media. Ze zag het steeds vaker. Mannen met vrouwen, vrouwen met vrouwen. De gezichten veranderden, maar het ritueel van de paringsdans bleef iedere keer hetzelfde.

Ik moest het ook eens op die manier proberen, dacht ik, terwijl ik de serveerster nastarde. Moeilijk scheen het niet te zijn, want iedereen deed er vrolijk aan mee. Het was tegenwoordig de normaalste zaak van de wereld iemand op die manier te leren kennen. Niemand keek meer vreemd op als je tijdens een verjaardagsfeestje doodleuk vertelde je nieuwe vriendin via internet te hebben opgedaan. Het tegendeel was eerder het geval. De mensen versleten je voor gek als je het nog op de traditionele wijze deed. Wie nam er immers nog genoegen met een hamburger, als je voor hetzelfde geld kon kiezen uit een keur van heerlijke gerechten.

Twijfel sloop mijn hart binnen. Waarover moest ik het hebben met iemand die op die manier mijn leven binnenwandelde? De vraag of ze het ook beu was nog langer aan de kant te staan, leek me niet echt een handige manier het gesprek te beginnen. En iedere vraag lokte een tegenvraag uit. Was ik dan een ongelukkig type, zou ze willen weten. Had ik in mijn reactie niet juist verteld dat ik het leven met beide armen omhelsde?

Ik ontdekte dat ik de uitgang in het oog kon houden door van tijd tot tijd naar rechts over te hellen en langs een van de brede pilaren te gluren. Hoelang waren mijn collega's van plan daar nog te blijven staan?

Een aantrekkelijke vrouw met korte, blonde haren liep zichtbaar gespannen heen en weer tussen de tafels. Ze leek te aarzelen toen ze zag dat ik naar haar keek. Even leek ze te willen vertrekken, maar ze vermande zich en kwam plotseling doelgericht naar me toe.

'Ben jij Peter?'

Spijtig schudde ik mijn hoofd. Jammer genoeg niet. De vrouw had een uitstraling die me deed wensen dat ik haar vraag bevestigend kon beantwoorden. 'Hans', zei ik met mijn allervriendelijkste glimlach. Het zou wel weer niets worden, maar niemand kon me verbieden het te proberen.

'Neem me niet kwalijk.'

'Moet het een Peter zijn?'

'Ik heb hier met hem afgesproken.'

Zoekend keek ik om me heen, maar ik kon niemand ontdekken die voor de rol van Peter in aanmerking kwam. De mannen in het restaurant hadden allemaal al iemand bij zich. Meestal deed je dat niet als je een afspraak had met een ander. Het leek me in ieder geval nogal onhandig. Als de vrouw wilde wachten, dan was ze van harte welkom me zolang gezelschap te houden.

‘Hij zal wel niet komen’, zei de vrouw. Ze aarzelde, maar ging toen toch tegenover me aan tafel zitten.

‘Ik denk dat hij niet zo snel een parkeerplaats kan vinden.’

‘Het is niet de eerste keer dat iemand me laat zitten. Dat is het risico als je afspreekt met iemand die je niet kent.’

De mededeling deed me begrijpend knikken. De vrouw sloeg de spijker op de kop. Het was door de sociale media gemakkelijker dan vroeger om een afspraak te regelen, je hoefde er alleen om te vragen, maar gek genoeg leken mensen er door het gemak waarmee het allemaal ging ook minder waarde aan te hechten.

‘Zit jij ook te wachten?’

‘Tot de kust veilig is, ja.’ Ik wees naar mijn collega’s die bij de ingang stonden. ‘Ik heb geen enkele zin om de hele avond met mijn collega’s te moeten optrekken. Het is al erg genoeg dat ik ze overdag niet kan ontwijken.’

‘Mag je die collega’s van je niet?’, lachte de vrouw.

‘Niet echt’, bekende ik. ‘Ze mogen mij ook niet. We verdragen elkaar, zal ik maar zeggen.’

‘Dan ga je zeker met plezier naar je werk?’

‘Zolang ze er goed genoeg voor betalen, zit ik er niet mee’, zei ik. Het was nog waar ook, besepte ik.

‘Doen ze dat?’

‘Het houdt niet over.’

‘Ik heet Ulla.’

‘Een bijzondere naam.’

‘Mijn ouders kwamen uit Duitsland.’

In dat geval viel het te vergeven, nam ik aan. In Duitsland zou de naam Ulla wel minder truttig klinken.

‘We zijn naar Nederland gekomen toen ik nog een baby was. Mijn vader kon hier een goede baan krijgen. Ik ben er sindsdien nooit meer geweest. Op papier ben ik nog altijd Duitse, maar ik heb er geen idee van hoe het is om daar te wonen.’

Ik stak mijn hand op om de aandacht van de serveerster te trekken. Nu Ulla toch bij me aan tafel zat, kon ik haar ook wel iets te drinken aanbieden. 'Het zal daar in Duitsland wel net zo zijn als hier', zei ik. 'Ze spreken er een andere taal, maar voor de rest is er volgens mij niet veel verschil.'

'Nu moet jij ook zeggen hoe je heet', zei Ulla.

Dat was waar ook. Ze moest het mij maar niet kwalijk nemen, dat ik op het sociale vlak af en toe een steek liet vallen. Ik haastte mij het verzuim te herstellen.

De serveerster kwam en Ulla vroeg of ze muntthee kon krijgen. Ik wist niet eens dat het spul bestond. Iedereen waagde zich de laatste tijd aan vreemdsoortige brouwsels. Wat was er ineens mis met de gewone thee die de mensen vroeger altijd dronken?

'Zet het maar bij mij op de rekening', zei ik tegen de serveerster.

'Ik kan het ook zelf betalen', protesteerde Ulla.

'Het is al goed', zei ik kordaat. Een moderne vrouw bood voor de vorm wel aan haar eigen consumpties te betalen, maar je moest als man niet de moed hebben dat serieus te nemen. Zoiets betekende altijd een voortijdig einde van een veelbelovend begin.

'Heb jij ooit gereageerd op een advertentie?'

'Ik heb er vroeger in een dolle bui eentje geplaatst', bekende ik.

'Hoe was het?'

'Er reageerde helemaal niemand op. Ik heb weken zitten wachten in de hoop dat er toch nog enkele brieven zouden worden doorgestuurd, maar dat gebeurde niet. Zelfs voor dat soort geluk moet je in de wieg zijn gelegd. Op een bepaald moment heb ik me er maar bij neergelegd. Het heeft geen zin om iedere keer je neus te stoten.'

De collega's vonden het eindelijk welletjes, zag ik tot mijn opluchting. Ze overlegden even en een van hen raadpleegde zijn telefoon. Toen verdwenen ze uit het zicht.

'Wat is je sterrenbeeld?', vroeg Ulla.

'Ik ben een weegschaal', antwoordde ik verrast. 'Doet het er soms iets toe wat mijn sterrenbeeld is? Rationele mensen hebben toch geen astrologie nodig om hun weg in het leven te vinden.'

'Nee, die zitten lekker in hun eentje thuis op de bank', zei Ulla plagend.

'Dat is gemeen.'

'Sorry.'

'Denk je echt dat ik met een ander sterrenbeeld niet alleen zou zijn?'

Weegschalen waren van nature meestal nogal weifelend, meende Ulla, overtuigd van haar gelijk. Ze konden moeilijk een beslissing nemen. Links of recht, wel of niet, tegen de tijd dat weegschalen in wilden stappen, was de bus al vertrokken.

‘Wat ben jij?’

‘Een stier’, zei Ulla stralend. ‘Daarmee kun je het maar beter niet aan de stok krijgen.’

Ik dacht er even over na. Stier of niet, ze zat daar wel te wachten op een wildvreemde vent. Op een andere manier kon ze niemand aan de haak slaan. Niet echt iets om trots op te zijn. En dan kwam die kerel tot overmaat van ramp niet eens opdagen. ‘Het is weer veilig’, zei ik. ‘Ik kan maar beter op huis aan gaan.’

‘Zullen wij een keer afspreken?’

Het kwam zo onverwacht, dat ik een hoestaanval kreeg.

‘Je hoeft niet zo te schrikken’, zei Ulla gekrenkt. ‘Of vind je me soms lelijk?’

‘Helemaal niet’, zei ik haastig. ‘Ik ben het alleen niet gewend dat een vrouw zo lijnrecht op haar doel afgaat.’

Ulla trakteerde me op een brede glimlach. Voor alles moest het eens de eerste keer zijn. Ik moest er maar aan wennen, dat ze niet zoals andere vrouwen was.

Hoofdstuk 3

‘Heb je gemerkt dat moeder weer slechter is geworden?’ zei vader, terwijl hij met zijn snoeischaar een eigenzinnige struik tot de orde riep door een lange uitloper zonder mededogen te amputeren. Hij tuinierde met dezelfde hooghartigheid waarmee hij al een leven lang te werk ging. Het was zijn tuin, en in zijn tuin hadden planten en struiken te doen wat hij wilde. Dat hij er helemaal geen verstand van had, speelde geen enkele rol. Een beetje struik moest er maar tegen kunnen dat hij er af en toe lustig op los snoeide. En anders legde die struik maar snel het loodje. Hij zou er geen traan om laten. Aan zwakkelingen had hij een gruwelijke hekel.

‘Heeft ze pijn?’, vroeg ik. Het was me inderdaad opgevallen, dat moeder trager bewoog dan toen ik haar de vorige keer zag. Ze probeerde het te verbergen, maar de bittere realiteit liet zich nu eenmaal niet verbergen voor wie haar een beetje kende. Besepte ze zelf ook dat haar bewegingen trager werden, bijna aarzelend zelfs? Ondanks het feit dat ik haar niet kon vergeven, bezorgde het bewijs van haar eindigheid me het vervelende gevoel dat ook ik iets van mijn onsterfelijkheid verloor. Ouderdom spaarde niemand. Het moest zeker voor moeder vernederend zijn om toe te moeten geven dat ook zij haar beperkingen had.

‘Ze zegt dat het wel meevalt.’

‘Maar je gelooft haar niet?’

‘Ik denk dat ze me niet ongerust wil maken’, zei vader.

Dat waagde ik te betwijfelen. Het zou de eerste keer zijn dat moeder zich iets gelegen liet liggen aan de gevoelens van anderen. Empathie was nog nooit haar sterkste punt. Zolang ik me kon herinneren, regeerde ze het gezin met vaste hand. Haar wil was wet, haar waarden en normen bepalend. Een kind had zich tegenover de buitenwereld te gedragen en netjes te zwijgen over zaken die binnenshuis besproken werden. Met wat er binnen het gezin speelde, had niemand iets te maken.

‘Ik heb gezegd dat ze de dokter moet laten komen’, zei vader.

‘Denk je dat ze dat doet?’ Ondanks alles kon ik slechts met moeite voorkomen dat ik ging lachen. Het was typisch iets voor hem om met

die suggestie te komen. Vader vond dat de wereld bestond om hem ter wille te zijn. Hij kwam niet eens op het idee met moeder naar de dokterspraktijk te rijden, zoals andere patiënten dat ook moesten doen. Dokters reden visites en ze werden daar goed voor betaald.

‘Nee.’

Ik vreesde het eerlijk gezegd ook. Iets mankeren betekende in de ogen van moeder een barst in het pantser van de uiterlijke schijn. Het maakte iemand kwetsbaar en mensen zoals wij wilden niet kwetsbaar zijn. Moeder zou pas toegeven dat ze een dokter nodig had, als het echt niet anders meer ging.

‘Hoe gaat het op je werk?’

‘Druk’, zei ik. ‘Veel meer valt er niet over te zeggen. Afwisselend is het werk nu eenmaal niet.’

‘Nog altijd het archief?’

‘Wat is daar mis mee? Het bevalt me wel.’

‘Genoeg om er tot je pensioen te blijven hangen?’

‘Dat weet ik nog niet.’

‘Met je opleiding is er toch wel iets beters te vinden.’

Was dat zo? Ik had een diploma van de middelbare school, meer niet. Uitzonderlijk kon je dat feit niet noemen. Vader en moeder waren waarschijnlijk de enigen die in de veronderstelling verkeerden dat ik daarmee de wereld kon verslaan. Ze vonden het verschrikkelijk dat ik – hun zoon – genoeg nam met een baantje op het niveau van de basisschool.

‘Je zit in ieder geval binnen’, bromde vader. ‘Toen ik net van school kwam, stond ik in weer en wind stenen te stapelen.’

‘Ja, dat is zo.’ Ik liet in het midden of ik het binnen zitten of het stenen stapelen bedoelde.

‘Je kunt er toch wel van leven, of niet soms?’

Daarover hoefde vader zich geen zorgen te maken, antwoordde ik. Het salaris dat ik verdiende met het tevoorschijn halen en weer opbergen van stofmappen, was ruimschoots genoeg om alle kosten van te betalen. Als man alleen had ik ook niet veel nodig. Kleding kocht ik pas als het hard nodig werd en uitgaan deed ik zelden. Wat overbleef van het salaris ging iedere maand naar de spaarrekening. Het was belangrijk iets achter de hand te hebben voor eventuele tegenvallers.

‘De aardappels zijn weer aangebrand’, mopperde vader, nadat hij een kritische blik in de pan had geworpen. Als het om aardappels ging, lag

de lat hoog. Goede aardappels kwamen van de zandgrond, vond hij. Je moest ze opzetten met niet te veel water en ze goed opschudden in de buitenlucht. Ze moesten kruimen en zeker niet vastplakken aan de bodem van de pan. Een kind kon het, maar moeder kreeg het iedere keer voor elkaar de aardappels de smaak mee te geven van verbrande turf.

‘Dat zijn ze niet!’, protesteerde moeder verontwaardigd.

‘Dat zijn ze wel!’

‘Doe het dan zelf, als je het zo goed kunt.’

Zoals ik altijd deed als vader en moeder op ramkoers lagen, sloot ik mijn gedachten af. Ik zat wel aan tafel, maar ik wilde geen deel meer uitmaken van wat na al die jaren een soort ritueel was geworden. Sinds ik op mezelf woonde, was er duidelijk nog niets veranderd. Als het niet om de aardappels ging, dan vonden vader en moeder wel een andere reden om de sfeer aan tafel tot onder het vriespunt te brengen. Op een of andere manier leek het bij de normaliteit van alledag te horen. Ze konden elkaar nog geen dag missen, maar het lukte hen niet op een normale manier met elkaar om te gaan.

De avonden waren het moeilijkste, kon ik me nog herinneren. We zaten als een hechte familie bij elkaar in de woonkamer, maar we deden er alles aan elkaars spiedende blikken te ontwijken. Er hing een ondraaglijke spanning in huis. Steeds vroeger trok ik me met een smoes terug op mijn slaapkamer, en iedere keer dat ik naar boven liep, trilde mijn lichaam op het ritme van mijn bonkende hart. Ik moest daar weg, wist ik. Weg van de wurgende spanning en de pijnlijke herinneringen. Hoe verder weg, hoe beter.

In het begin kwam er zo nu en dan iemand langs om te vragen hoe vader en moeder het stelden. Aan mij vroeg niemand iets, wat ik helemaal niet vervelend vond. Naarmate de tijd verstreek werden ook die bezoeken zeldzamer. We hoefden elkaar niets te zeggen, om te weten dat we er vanaf dat moment alleen voor stonden.

‘Je bent al weken niet geweest’, zei moeder verwijtend.

Met een schok keerde ik terug in mijn lichaam. De opmerking was gericht aan mijn adres. Ik moest de indruk wekken dat ik er met mijn hoofd bij was. ‘Ik had het druk’, mompelde ik.

‘Met je werk?’

‘En met de rest. Ik moet af en toe iets aan het huishouden doen.’

‘Vind je het hier smerig dan?’

‘Dat zeg ik toch niet.’

‘Maar je bedoelt het wel.’

‘Dat is niet waar. Bovendien zitten jullie midden in een verbouwing. Dan kun je niet verwachten dat alles gepoetst is.’

‘Hij heeft geen zin in dat gezeur van je’, viel vader uit. ‘Als hij het zelf niet durft te zeggen, dan zal ik het wel doen.’

‘Ik hoef me toch niet te laten zeggen dat het hier vuil is?’, zei moeder boos.

‘Dat is het toch ook’, zei vader.

‘Schiet dan op met die verbouwing. Hoe moet ik het hier schoon houden als jij de hele tijd aan het hakken en breken bent?’

Het gesprek stokte, zoals alle gesprekken die aan tafel werden gevoerd stokten. Bij anderen scheen het de gewoonte te zijn om tijdens het eten uitgebreid over van alles en nog wat te kletsen, maar ik kon me er geen voorstelling van maken hoe zoiets moest.

Vader was al zolang als ik me kon herinneren bezig met verbouwen. Als het eenmaal klaar was, zou het prachtig worden, beweerde hij altijd. Probleem was alleen dat het nooit klaar zou zijn. Vader was beter in het maken van de grootste plannen dan in het realiseren daarvan. Hij was geen verkeerd iemand, maar ook zeker geen man die je moest hebben als een klus haast had. Vroeger viel het nog te begrijpen. Vader moest net als iedereen werken om de kost te verdienen voor zijn gezin. Dan bleef er niet zoveel tijd en zin over om ook thuis nog volle bak te gaan. Maar toen hij stopte met werken, ging het tempo niet omhoog.

Diep in mijn hart verdacht ik vader ervan dat hij helemaal niet wilde dat de verbouwing werd afgerond. Wat moest hij met de rest van zijn leven beginnen? Nadenken over het verspilde leven van vroeger en de mogelijkheid van gemaakte fouten onder ogen zien? Dat wilde hij nu juist ten koste van alles voorkomen.

‘Na de zomer ga ik hier in de keuken verder’, bromde vader. ‘Dan ben je van het stof af. Tot die tijd moet je maar niet op de rommel letten.’

‘Hij maakt zich zorgen over mijn gezondheid’, zei moeder. Ze stond met haar handen in het afwaswater door het grote keukenraam naar vader te staren, die schijnbaar doelloos door de tuin slenterde. Als vader in de tuin bezig was, dan leek hij er altijd op een of andere wijze toevallig terecht te zijn gekomen. Zelfs met een snoeischaar in de hand wist hij niet te overtuigen. Hij was van huis uit geen tuin gewend. Daarom wist hij nog steeds niet wat hij er mee aan moest.